

Delrapport

Tillsammans för unga vuxna

"MAN FÅR SKÖTA SÅ MÅNGA ANDRAS JOBB"

Innehåll

<i>Delrapport</i>	1
1. Sammanfattande slutsatser	3
2. Grundläggande information	4
2.1 Bakgrund.....	4
2.3 Utvecklingsarbetets organisation.....	5
2.4 Samverkansstrukturen	5
2.5 Styrgruppen sammansättning	5
2.6 Utvecklingsarbetets mål.....	6
3. Utvecklingsarbetets arbetssätt och genomförande.....	6
3.1 Verksamhetsinvolvering	7
3.2 Brukarinflytande.....	8
3.3 Omvärldsbevakning.....	9
4. Insikter kring viktiga aktörer som inte fanns med vid start av utvecklingsarbetet.....	11
4.1 Samordningförbundet RAR i Sörmland	11
4.2 Civilsamhällets medverkan.....	12
5. Resultat jämfört med mål och plan.....	13
5.1 Det i Sörmland finns en länsgemensam samverkansmodell för arbetet med, unga vuxna18-29 år med psykosocial problematik.....	13
5.2 Plan finns för implementering, uppföljning och ägarskap för fortsatt utveckling av framtagen samverkansmodellen.	15
5.3 Brukare ska ha varit med och formulerat mål, kvalitetskrav och riktlinjer för hur en samverkansmodell ska fungera.....	15
5.4 Undersöka behov och förutsättningar av ett samlokaliserat, verksamhetsöverskridande och multiprofessionellt team.....	16
6. Referenser	17

1. Sammanfattande slutsatser

Brukarmedverkan har varit vägledande i genomförandet av utvecklingsarbetet, *Tillsammans för unga vuxna*. Det innebär i sin tur att brukarmedverkan påverkat utvecklingsarbetets resultat. För skapa förståelse för den situation som unga vuxna med psykosociala befinner sig i genomfördes ett flertal fokusgruppsmöten med unga vuxna i utvecklingsarbetets målgrupp (referensgrupp av brukare). Utöver ökad förståelse av målgruppens erfarenheter och behov genomfördes fokusgruppsmötena också för att utforska vad välfärdsystemet inte lyckas ge stöd och hjälp med samt hur detta skulle kunna utvecklas. De insikter som brukardeltagandet gett har, tillsammans med förankring i aktuell forskning och myndighetsanalyser, utgjort grund för vidare diskussion och analys med för utvecklingsarbetets berörda verksamheter.

Processledarna i utvecklingsarbetet har fungerat som medlare mellan verksamheter som möter unga vuxna och brukare och försökt att utforska möjliga lösningar och hitta samverkansstrukturer som redan finns för att bygga vidare på befintliga strukturer men det har visat sig vara svårt eftersom systemet är komplext och svår navigerat både för personal och unga vuxna.

Övergripande efterfrågar verksamheter klargöranden av ansvarsfördelningar och tydligare gränsdragningar sinsemellan ("vem som gör vad") medan brukarna uttrycker att det inte har någon betydelse om "vem som gör vad" utan att det är att faktiskt få stöd och hjälp som är det viktigaste. Ett konstaterande från referensgruppen i *Tillsammans för unga vuxna* som även går igen i forsknings- och myndighetsrapporter illustrerar vad unga vuxna ofta upplever i kontakten med välfärdssystemet: "... att man kan må dåligt men utmaningen att få hjälp från systemet gör att man mår ännu sämre".

Sammantaget har insikter om det grundläggande glapp som finns mellan verksamheternas förhållningssätt och brukarnas behov föranlett att projektarbetet riktats mot att i hög grad fungera som medlare mellan de behov som unga vuxna beskriver och de verksamheter som har till syfte att bistå med hjälp och stöd.

Därför har målet om att skapa en länsgemensam samverkansmodell förändrats under arbetets gång och i stället har bristen på olika funktioner i välfärdssystemet identifierats. Till exempel att bristen på att erbjuda individer samordnande individuella planer, SIP, inte bara är en upplevelse utan den stöds även av regionens statistik och forskning i ämnet. Därför finns det behov av funktioner som koordinerar och har till uppgift att arbeta för att verksamheter ska samarbeta nära individen. Det finns behov av att bemöta unga vuxna just som unga vuxna och att de alltid bär kunskap om hur välfärdssystemet fungerar. Verksamheter som möter unga vuxna ska bemöta personer som saknar erfarenheter som just unga vuxna med problem och inte unga vuxna med komplexa svårigheter.

Det är en utmaning att förstå problemen som systemet orsakar för individen, få verksamheter som arbetar i systemet att analysera och förstå behovet av förändring och att göra samverkansmodellen länsövergripande på kort tid. Däremot finns det en stor förståelse för problemen verksamheterna tillsammans orsakar brukarna, och att det kan bara lösas tillsammans med brukarna och verksamheterna.

2. Grundläggande information

Unga som söker psykiatrisk vård har ofta ett psykiskt lidande på grund av olika livsomständigheter. Det innebär att behandling inom specialistpsykiatri inte är det som flertalet av de vårdsökande unga vuxna behöver. Att det är till psykiatri unga vuxna söker sig beror i stor utsträckning på att man inte vet vart man kan eller ska vända sig för att få stöd och hjälp för sitt mående och sin livssituation. En livssituation som är vanligt förekommande hos unga vuxna med olika former av psykiska besvär och psykisk ohälsa är att även sakna sysselsättning. Att sakna sysselsättning kan bidra till ökat psykiskt lidande, samtidigt som psykiska besvär och psykisk ohälsa kan bidra till att man inte kan vara i sysselsättning. Att unga vuxna med psykosocial problematik och som saknar sysselsättning ofta har svårt att hitta eller få rätt form av hjälp och stöd uppmärksammades av psykiatri i Region Sörmland. Efter att frågan beretts genom inledande utredningsarbete och en rapport, initierades det länsgemensamma utvecklingsarbetet, *Tillsammans för unga vuxna*. Syftet med utvecklingsarbetet var att genom ett tydligt brukardeltagande samt dialog med och mellan olika berörda verksamheter arbeta fram en samverkansmodell avsedd att underlätta för unga vuxna (18–29 år) med psykosocial problematik att hitta och få rätt stöd och hjälp.

2.1 Bakgrund

Bakgrunden till utvecklingsarbetet kan på ett övergripande plan återses i den utveckling av ökad psykisk ohälsa hos både barn och unga som förts fram av rapporter och underlag på så väl nationell som regional nivå under senare år (ex. Forte, 2021; Liv och hälsa ung etc.). Samtidigt har inte alla unga vuxna som mår dåligt på grund av olika psykosociala livsomständigheter, behov av specialiserad vård. Det skulle förklara att hälften av 18–29 åringar som söker specialistpsykiatri i Region Sörmland inte blir inlagda i samband med akutbesöken. Åldersgruppen 18–29 åringar får heller inte slutenvård i lika stor utsträckning som övriga åldersgrupper. De unga vuxna som har ett psykiskt lidande kopplat till olika livsomständigheter och som inte bedöms som behandlingsbara inom specialistvården, är ändå i behov av olika insatser och åtgärder.

Psykiatri i Region Sörmland har under flera år märkt av ett ökat tryck på akutmottagningar och flaggat för att gruppen unga vuxna verkar hamna i kläm då många har psykosocial problematik som inte är behandlingsbar. Dessutom visar forskning runt ungas "hjälpsoökarbeteende" att många unga upplever det som svårt att hitta rätt typ av stöd och hjälp för sin psykiska ohälsa. Unga vuxna upplever att strukturella hinder blir för utmanande vilket gör att risken för att skickas mellan verksamheter ökar och hjälpen

uteblir. Dessa faktorer bildade sammantaget en lägesbild där utvecklingsprojektet initierades som en läns gemensam satsning för att få större förståelse för situationen för målgruppen i Sörmland (regionalt och lokalt), samt att i dialog med berörda verksamheter finna möjliga utvecklingsinsatser för att genom förbättrad samverkan bättre kunna möta målgruppens behov.

2.3 Utvecklingsarbetets organisation

Projektbeställare av Tillsammans för unga vuxna är Länsstygruppen i Sörmland. I Länsstygruppen ingår divisionschefer och Hälsovalschef Region Sörmland, socialchefer och vård- och omsorgschefer från kommunerna, FoU-chef, verksamhetschef för läns gemensamt regionalt stöd, samt närvårdskoordinatorer från Regionen. Projektbeställaren är ytterst ansvarig för Tillsammans för unga vuxna i Sörmland. Läns gemensamt regionalt stöd är en läns gemensam resurs som har fått i uppdrag av projektbeställaren att ansvara för projektet och är därmed *projektägare*. Projektbeställaren har delegerat ansvaret för det löpande arbetet och dess beslutspunkter till en *styrgrupp* bestående av representanter från Länsstygruppen samt från andra aktörer relevanta för arbetet utifrån målgruppen. Under arbetets gång har styrgruppens konstellation förändrats då det genom utvecklingsarbetets progression framkommit behov av ytterligare perspektiv genom tillsättande av nya medlemmar samt i vissa fall då medlemmar inte kunnat fortsätta sitt arbete i styrgruppen.

2.4 Samverkansstrukturen

Den struktur för samverkan som finns mellan Region Sörmland och länets alla kommuner har utvecklingsarbetet utgått ifrån. Samverkansstrukturen finns beskriven på samverkanswebben regionsormland.se (se referenslista).

2.5 Styrgruppen sammansättning

Namn	Titel	Huvudman
Katarina Haddon	Förvaltningschef Vård- och omsorgsförvaltningen	Oxelösunds kommun
Elisabeth Kantor	Förvaltningschef Socialtjänsten	Eskilstuna kommun
Åsa Brodd	Regionalt samverkansansvarig FVV Mitt	Försäkringskassan
Anna Wilder	Delprojektledare SAMSTART	Arbetsförmedlingen
Marie Kampf Westerberg	Divisionschef Psykiatri och funktionshinder	Region Sörmland
Charlotta Skålen	Förbundschef	Samordningsförbudnet RAR
Karin Dahlqvist Claesson	Enhetschef Läns gemensamt regionalt stöd	Region Sörmland
Daniel Moberg	Verksamhetschef gymnasie- och vuxenutbildning	Strängnäs kommun

Tillsammans för unga vuxna har drivits av två *processledare* från Länsregionalt regionalt stöd, som bägge två har arbetat heltid under tidsperioden för utvecklingsarbetet. Stöd till processledarna har funnits i den *arbetsgrupp* som formerades vid arbetets uppstart. Arbetsgruppen består utöver de två processledarna av en forskningsledare från Forskning och utveckling i Sörmland (FoUIS) samt en representant från Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa (NSPH) som tillsammans har handlett och haft funktion av kontinuerligt stöd för processledarna genom utvecklingsarbetet. Stöd och handledning av representant från NSPH har varit av stor betydelse för utvecklingsarbetets brukarperspektiv. Under utvecklingsarbetet formerades även en *referensgrupp* bestående av utvecklingsarbetets målgrupp satts ihop (se avsnitt 2.3 Projektets arbetssätt). Referensgruppen har bestått av unga vuxna som processledarna erbjudit att delta i referensgruppsarbetet genom de fokusgruppträffar de genomfört. Referensgruppen har genom arbetets gång varit en arbetande grupp där processledarna tagit med sig uppgifter som gått att lösa tillsammans med gruppen. Gruppens deltagare har stöttat processledarna att hela tiden behålla ett tydligt brukarperspektiv i arbetet då de fått vara vägledande vad det gäller målarbete, riktning på arbetet och analys av insamlad information.

2.6 Utvecklingsarbetets mål

Innan starten av utvecklingsarbetet hade en arbetsgrupp 2020–2021, bestående av deltagare från länets kommuner och region, som på olika sätt jobbar med målgruppen. Syftet då var att ta fram en gemensam samverkansmodell för målgruppen 18–29 år med psykosocial problematik. Eftersom det visade sig väldigt komplext att skapa en samverkansmodell för en stor och heterogen målgrupp beslutade Länsstyrelsen att tillsätta processledare med målsättningen att;

- Det i Sörmland finns en länsregionalt samverkansmodell för arbetet med, unga vuxna 18-29 år med psykosocial problematik.
- Plan finns för implementering, uppföljning och ägarskap för fortsatt utveckling av framtagen samverkansmodellen.
- Brukare ska ha varit med och formulerat mål, kvalitetskrav och riktlinjer för hur en samverkansmodell ska fungera.
- Undersöka behov och förutsättningar av ett samlokaliserat, verksamhetsöverskridande och multiprofessionellt team.

3. Utvecklingsarbetets arbetssätt och genomförande

Tillsammans för unga vuxna har under arbetets gång genomgått olika faser. Den första fasen kan beskrivas som en utforskande eller undersökande fas. Den andra fasen kan beskrivas som en problemformulerande fas och den tredje fasen en mer

lösningsorienterad fas. Naturligtvis har arbetet inte alltid följt dessa faser linjärt utan ofta har processledarna behövt backa och korrigera osv.

I dessa faser har information huvudsakligen hämtats och bearbetats från tre olika håll. Processledarna har arbetat med att involvera olika verksamheter som möter unga vuxna. Brukarinflytande har genomgående varit både ett mål och ett medel i utvecklingsarbetet. Processledarna för *Tillsammans för unga vuxna* har genom omvärldsbevakning på området stött på rapporter och forskning som i hög grad påverkat både problembeskrivning och tankar kring lösningar.

3.1 Verksamhetsinvolvering

Utforskande fas

Utvecklingsarbetet har i kontakten med berörda verksamheter som möter målgruppen utgått från ett utforskande förhållningssätt. I ett tidigt skede handlade en stor del av arbetet också om att lära känna de strukturer som *Tillsammans för unga vuxna* genomförs i. Processledarna deltog på möten i samverkansstrukturen för att presentera sig själva och uppdraget. Arbetet med att involvera verksamhet i den utforskande fasen handlade mycket om att få verksamheter att beskriva hur de såg på målgruppen unga vuxna med psykosocial problematik. För processledarna handlade det även om att identifiera vilka verksamheter som skulle kunna bli aktuella att arbeta med och på vilket sätt de relaterade till målgruppen. Samtidigt som detta arbete skedde så påbörjades även arbetet med att utforska detta område tillsammans med unga vuxna (se Brukarinflytande nedan). Förutom de verksamheter som processledarna kom i kontakt med genom arbetsgrupperna i samverkansstrukturen så gjordes även verksamhetsbesök i verksamheter som möter unga vuxna.

Problemformulerande fas

Utvecklingsarbetet har, i den mer problemformulerande fasen, strävat efter att få en nyanserad förståelse för dessa verksamheters erfarenheter och upplevelser av att möta målgruppen, samt vilka möjligheter och hinder som man ser i förutsättningar att ge adekvat stöd och hjälp till målgruppen. I mötet med olika verksamheter så har processledarna tillsammans med verksamheterna försökt att formulera vad verksamheterna ser som problematiskt i arbetet med unga vuxna. Under den problemformulerande delen av arbetet så har processledarna arbetat både i samverkansstrukturen och besökt specifika verksamheter. Resultatet har i de flesta fall varit relativt samstämmigt med vad både forskning och brukare säger.

Lösningsorienterad fas

Utforskandet har tagit särskilt fokus på att söka samverkansstrukturer som redan arbetar med målgruppen unga vuxna, för att undersöka hur befintliga arbetssätt och strukturer kan utvecklas eller spridas. Länsstyrgruppen beslutade i augusti 2023 att möjliggöra fördjupade diskussioner kring målgruppen. Och att det i västra länsdelen, Katrineholm, Vingåker och Flen, skulle det genomföras flertalet workshops. Under

workshopserien som genomfördes sammanfördes primärvårdschefer, kuratorer, socialtjänsternas chefer och handläggare från olika verksamheter och psykiatri, Rehabkoordinatorer och även regionens folkhögskolas rektor deltog i möten.

3.2 Brukarinflytande

Ett tydligt riktmärke för utvecklingsarbetet är att arbetet ska ha ett tydligt brukarperspektiv. Specifikt understryks vikten av att utvecklingsarbetet skulle involvera individer ur målgruppen med egen erfarenhet av psykosociala problematik.

Utforskande fas

För att kunna utforska hur sörmländska unga vuxna upplever att de får hjälp och kunna skapa referensgrupp till utvecklingsarbetet inleddes arbetet att ta kontakt med verksamheter som möter unga vuxna med olika former av psykosocial problematik. I detta uppsökande blev det emellertid tydligt att det ofta finns en viss problematik i att benämna unga vuxna i målgruppen för brukare, då dessa individer själva uppgav att de inte fått stöd och hjälp i kontakten med verksamheter och därmed inte identifierar sig som brukare. Unga vuxna organiserar sig heller inte i olika intresseorganisationer och därför saknas målgruppen som medlemmar, och de mer etablerade kontaktvägar för att nå en specifik målgrupp inte blev möjlig. Därför utvidgades sökandet efter unga vuxna till verksamheter som till vardags möter unga vuxna med psykosociala problem, tex folkhögskolor, Kommunala Aktivitets Ansvar och ungdomsföreningar, även kommunala verksamheter i tex socialpsykiatri. Dock möttes processledarna av ett visst motstånd mot att samla unga i en grupp, ibland för att verksamheter inte hade möjlighet att samla individer men ofta för att man såg att individerna omöjligt skulle kunna klara av att bli sammanförda med andra okända individer i samma fokusgrupp. Processledarna tog beslutet att inte genomföra enskilda intervjuer, som efterfrågades när verksamheter inte kunde samla individer i grupp, eftersom målet var att individer senare skulle kunna delta i gruppdiskussioner. De verksamheter som möjliggjorde att processledarna kunde möta unga vuxna ordnade lokaler, tid för mötet och bidrog till att *fokusgruppsmötena* blev möjliga.

I de inledande fokusgruppsmötena var deltagarna helt okända för processledarna, en presentation av deltagare gjordes vid inledningen av mötet men inga sekretessuppgifter eller uppgifter kring diagnoser samlades in. Totalt deltog 35 personer, könsfördelningen var jämlik. Fokusgrupper ordnades i Eskilstuna, Nyköping, Gnesta. Varje fokusgruppsmöte avslutades med att erbjuda deltagarna fortsatt deltagande i utvecklingsarbetets referensgrupp, (tillsammans med tydlig information om att fortsatt deltagande skulle inte kunna ske utan att vissa personuppgifter behövde dokumenteras).

Problemformulerande fas

Fokusgrupperna som arrangerades av olika verksamheter men där processledarna var ansvariga över genomförandet hade till syfte att söka efter problem som unga vuxna har

eller får när de söker hjälp i välfärdssystemets verksamheter. Frågorna som ställdes var vad som skapar oro, vad som fungerar, vad som krånglar och vad som ger hopp.

Lösningorienterad fas

Inför den lösningorienterade fasen skickades en inbjudan ut (per sms och mejl) till alla de som deltagit i fokusgrupperna och som tackat ja till att medverka i referensgrupp. Allt deltagande har varit frivilligt och ersättning har utgått till deltagarna.

Referensdeltagandet har varierat i antal mellan 6–10 personer har deltagit i mötena, vissa deltagare har deltagit digitalt men de flesta fysiskt på neutral plats.

Referensgruppen har haft i uppgift att analysera och prioritera fokusområden för utvecklingsarbetet med den omfattande information efter fokusgruppsmötena. Brukarna kunde snabbt och tydligt förklara vilka problem som de möttes av. För att kunna diskutera möjliga lösningar för unga vuxna utbildades brukarna i hur välfärdssystemet använder statistik och arbetar med unga vuxna med psykosociala problem. Brukarna i referensgruppen kunde därefter bidra med betydelsefulla insikter om hur välfärdssystemet fungerar utifrån ett brukarperspektiv.

Brukarna har också genom sitt deltagande i referensgruppen kommit att delta i den externa kommunikationen av utvecklingsarbetet, genom aktivt deltagande vid konferenser, webinarier och i intervjuer i nyhetsartiklar. Utvecklingsarbetet inriktning med brukarinflytande har även visat sig vara intressant för pågående forskningsprojekt som bedrivs ute i landet.

3.3 Omvärldsbevakning

Utforskande fas

Inom ramen för utvecklingsarbetet har olika former av omvärldsbevakning ingått. I arbetets initiala skede så gick en stor del av processledarnas tid till att läsa in sig på ämnet unga vuxna med psykosocial problematik. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE) hade bland annat utkommit med en kartläggning och kunskapsöversikt kring unga vuxna som varken arbetar eller studerar fungerade som utgångspunkt (FORTE, 2020). Utifrån denna så fann processledarna flera andra rapporter och forskning som gick att titta vidare på. År 2018 kom också en offentlig utredning om unga vuxna som varken arbetar eller studerar som processledarna initialt utgick ifrån (SOU, 2018:11). Tidigt i arbetet så annonserade samordningsförbundet RAR även att de skulle hålla en workshopserie tillsammans med Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) runt unga vuxna som varken arbetar eller studerar.

Tillsammans för unga vuxna deltog i serien och fick därigenom kontakt med MUCF samt flera av de verksamheter som möter unga vuxna i länet. Workshopserien med MUCF ledde till att fördjupa samarbetet med samordningsförbundet. Som framgår av texten ovan så hade processledarna tidigt ett fokus på unga vuxna som varken arbetar eller studerar (UVAS). Kring UVAS gruppen fanns flera insatser som samordningsförbundet finansierade. I kontakten med samordningsförbundet framkom att de skulle initiera en

länsövergripande satsning på en insats för målgruppen. Som ett resultat av denna satsning och genom arbetet med fokus/referensgrupp (se "Brukarinflytande" ovan) så hade *Tillsammans för unga vuxna* kommit fram till att inte fokusera på sysselsättningsfrågan utan att ta ett större grepp kring målgruppen och deras upplevelser av att söka hjälp och stöd i stort. Fokuset på UVAS som fanns initialt skiftade under den utforskande fasen till att gälla erfarenheter av hjälpsökande i stort.

Problemformulerande fas

I den mer problemformulerande fasen så hade processledarna naturligtvis hjälp av både de erfarenheter som verksamheter och brukare berättat om. Men även forskning som processledarna stött på i den utforskande fasen kom att vara av stor vikt för formulerandet av problembilden. Framför allt så var det Katrin Häggström Westbergs avhandlingsarbete, *Exploring mental health and potential health assets in young people* (2021), samt Anna-Lena Almqvist och Kitty Lassinantis forskning (2018, 2022) kring unga som beskrivs som bärare av "komplexa" problem som hjälpte oss. Under den problemformulerande fasen kom processledarna att rikta blicken mer mot verksamheterna som har till uppgift att hjälpa och de ungas erfarenheter av att söka denna hjälp. Ungas erfarenheter av att söka hjälp och verksamheternas upplevelse av att försöka ge denna hjälp överensstämde mycket väl med den forskning som processledarna granskat. I arbetet så kom också en samordnad individuell plan (SIP) att undersökas. I detta arbete så kom processledarna även i kontakt med Liv Nordström som skriver sin avhandling på ämnet SIP. Nordström har även arbetat med så kallade myndighetsgemensamma team (MGT) på olika sätt så processledarna har haft mycket kontakt och diskussioner med Nordström i den problemformulerande fasen runt både SIP och MGT. De fyra forskarna som nämnts ovan var också mycket positivt inställda till utvecklingsarbetet och flera träffar genomfördes tillsammans med dem där vi diskuterade de resultat vi sett i relation till deras forskning.

Lösningsorienterad fas

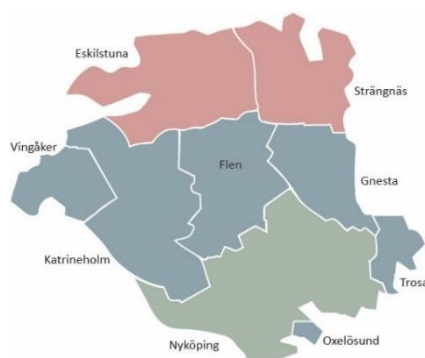
Dessa diskussioner fortsatte sedan även i den mer lösningsorienterade fasen. Där processledarna naturligtvis var intresserade hur forskarna såg på potentiella lösningar för de brister i hjälpsökandeprocessen både processledarna och forskarna identifierat i deras forskning. Processledarna såg också om det skulle gå att formalisera samarbetet som initierats. Till exempel genom att söka ett gemensamt bidrag från FORTE som lanserades under hösten 2023. Dock så beslutades att initiativet skulle pausas då det vid tidpunkten ännu var osäkert huruvida *Tillsammans för unga vuxna* skulle bli förlängt eller avslutas i februari 2024. Under den lösningsorienterade fasen så har processledarna även tittat på andra potentiella lösningar på de problem som identifierats.

4. Insikter kring viktiga aktörer som inte fanns med vid start av utvecklingsarbetet

När utvecklingsarbetet tillsammans för unga vuxna startade så skapades snabbt en styrgrupp bestående av representanter från de verksamheter som i det läget bedömdes vara viktiga att ha med. Styrgruppens sammansättning skulle kunna ses reflektera vilka aktörer som ansågs vara viktiga att ha med i det skedet. Under arbetets gång och i kontakten med både unga vuxna och med verksamheter har nya aktörer dykt upp som centrala utifrån både förutsättningar och behov. Inte minst frågan kring samverkan har påverkat processledarnas syn på vilka nyckelaktörer som utvecklingsarbetet bör ha.

4.1 Samordningsförbundet RAR i Sörmland

Samordningsförbundet har en stor roll och möjlighet att samverka med samtliga aktörer kring arbetsrehabiliterande åtgärder i länet, utifrån FINSAM lagstiftningen (Lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser). Eftersom det var en avgränsning i projektdirektivet att inte inrikta arbetet mot arbetsrehabiliterande insatser utan mot psykosociala problem har detta inte skett. Processledarna har däremot undersökt den samverkan som sker för att se om det finns möjliga processer att bygga vidare på för att bidra till att öka möjligheterna för unga vuxna 18–29 år med psykosociala problem i Sörmland att få hjälp.

Kartan illustrerar samordningsförbundet olika samverkansforum i länet. I norra delen, Eskilstuna och Strängnäs finns samverkansforumet Myndigheter i samverkan, (MISAM) i västra har samordningsförbundet inga samverkansforum och i Södra delen finns samverkan delvis med alla kommuner (Gnesta, Trosa, Oxelösund) men detta sker under ett projekt som hålls av Campus Nyköping. I samverkansforumet MISAM deltar flertalet verksamheter från, socialtjänst, arbetsmarknadsenheter, kommunala aktivitets ansvar (KAA), Försäkringskassa och Arbetsförmedling.

Processledarna har inte utforskat närmare om varför ojämlikhet råder kring vad samordningsförbundet bistår till kommunerna. Konstaterar bara att ojämlikhet råder.

Dock finns det behov i alla kommuner även tex i västra länsdelen att få i gång fungerande samverkan lokalt som de stora kommunerna har.

Däremot har processledarna utforskat hur andra samordningsförbud i landet arbetar och finner intressanta arbetssätt som påminner om MISAM. Till exempel arbetar Samordningsförbundet i Södertälje med MGT (Myndighetsgemensamt team). Det arbetssättet påminner om ett av de mål som processledarna skulle undersöka kring, att skapa ett samlokaliserat verksamhetsövergripande gemensamt team. (Nordström 2022) Det finns idag svårigheter med att samla Arbetsförmedling och Försäkringskassa till samverkan, lokalt i kommunerna. Arbetsförmedlingen skriver idag avtal med varje kommun och Försäkringskassan har dragit sig ur de avtal kring samverkan som tecknats med Region Sörmland, arbeten kring detta pågår.

Den idag pågående länsövergripande insats, SIKTA mot arbetslivet, som samordningsförbundet RAR driver för att hjälpa individer som befinner sig långt från arbetsmarknaden. SIKTA är en stor möjlighet att lösa strukturella problem för vissa individer i målgruppen men också öka jämlikhet mellan kommunerna. Dock riktar sig inte insatsen enbart till unga vuxna 18–29 år utan även övriga i arbetsför ålder som står långt från arbete, men det finns en särskild del av insatsen som syftar till att försöka möta och hjälpa åldersgruppen. Däremot har processledarnas och projektledaren för SIKTA tillsammans kunnat identifiera roller som tydliggjorts och SIKTA kommer att kunna erbjuda koordinering som insats för unga vuxna.

4.2 Civilsamhällets medverkan

Tidigt i arbetet med brukarmedverkan framförde brukarna, unga vuxna, behoven av att hitta andra sätt att påverka sin hälsa än det som välfärdssystemet kan erbjuda. Styrgruppen för Tillsammans med unga vuxna beslutade då att låta processledarna utforska hur samverkan med civilsamhällesaktörer skulle kunna ske.

Under våren medverkade processledarna vid verksamhetsdagar där Länsbildningsförbundet Sörmland möttes. Länsbildningsförbundet är ett samlingsförbund där studieförbund, folkhögskolor och biblioteksutveckling deltar. Vid mötet deltog cirka 20-talet olika civilsamhällesaktörer.

Processledarna delgav länsbildningsförbundets deltagare om vad som framkommit i möten och samtal med unga vuxna, forskning kring unga vuxna och verksamheternas utmaningar. Det visade sig finnas en oerhört stor kunskap hos deltagarna om unga vuxna och den problematik som unga vuxna möts av. Men det uppstod också ett stort intresse för att möta och delta i utvecklingsarbetet kring unga vuxnas psykiska hälsa. Därför medverkade även folkhögskolan i workshopserien som hölls under hösten 2023 i Vingåker, Katrineholm och Flen.

Parallellt med detta utforskande med länsbildningsförbundet i Sörmland har även verksamheter som arbetar i den offentliga sektorn tillfrågats om de har någon samverkan med civilsamhällesaktörer och processledarna konstaterar att det inte funnits några pågående initiativ, däremot har några verksamheter berättat om tidigare initiativ.

5. Resultat jämfört med mål och plan

5.1 Det i Sörmland finns en länsgemensam samverkansmodell för arbetet med, unga vuxna 18-29 år med psykosocial problematik.

En sammantagen insikt för utvecklingsarbetet som gavs av de lösningsorienterade diskussioner och workshops som genomfördes i den västra länsdelen (Katrineholm, Flen och Vingåkers kommun) var att det i dagsläget inte finns förutsättningar för att skapa en hållbar länsövergripande samverkansmodell för målgruppen.

Redan under den utforskande fasen av utvecklingsarbetet uppmärksammades tydliga signaler på att förutsättningarna för att skapa en länsövergripande samverkansmodell inte finns i dagsläget. I dialogen med verksamheter har det framkommit att motivationen att samverka hos hårt pressade verksamheter är generellt låg. I de fall samverkan sker handlar initiativen till samverkan främst om "gränssättande" samverkan som går ut på att genom att till exempel skriva avtal mellan verksamheter för att möjligen definiera vem som ansvarar för vad i välfärdssystemet. De insikter som framkommit i den problemformulerande fasen genom referensgruppsarbetet är att unga vuxna ger tillhanda att det huvudsakliga problemet för dem *inte* är att det råder otydlighet kring just frågan om vem som ska ansvara för vilken insats. En grundläggande svårighet som unga vuxna uttrycker att de möter i kontakter med olika verksamheter är att över huvud taget erbjudas stöd och hjälp för sina problem. Samtidigt beskriver de unga vuxna i den mer lösningsorienterade fasen att de anser att det saknas en funktion som håller ihop insatserna i de fall de behöver insatser från flera aktörer. I stället upplever unga vuxna ofta att det är de själva som behöver vara den som "håller ihop" eller "sköter så många andras jobb", genom att vara kontakten mellan verksamheter och på egen hand vara den som koordinerar olika stöd och hjälpinsatser.

För att minska strukturella hinder för unga vuxna i hjälpsökandeprocessen har processledarna identifierat att det saknas roller/funktioner i välfärdssystemet som har till uppgift att möta unga vuxna med psykosociala problem. Individerna behöver stöd i form av *navigering* för att hitta till rätt instans.

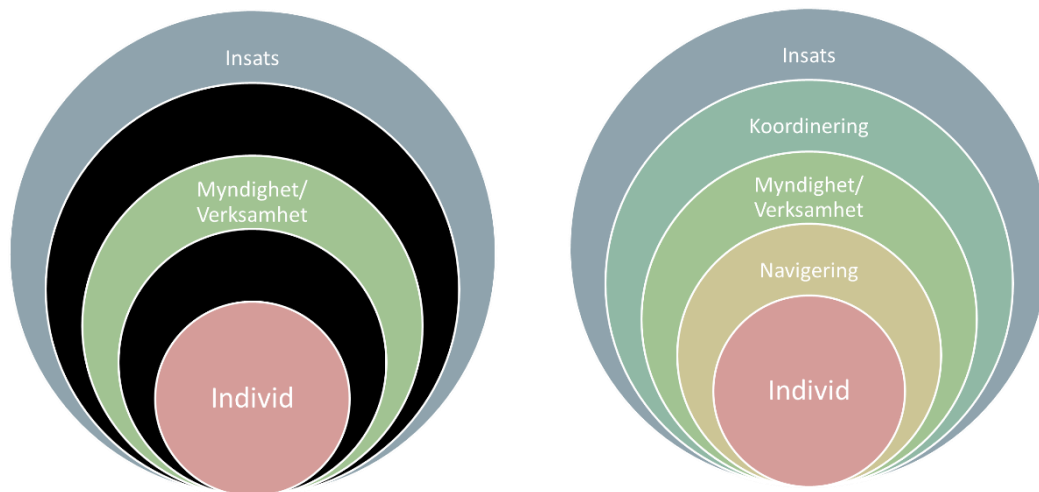

Bild som försöker beskriva de "hålrum" (i svart) där unga vuxna riskerar att falla mellan stolarna som behöver fyllas med funktioner eller roller av välfärdssystemet.

Folkhälsomyndigheten benämner denna funktion som en lågtröskelsverksamhet (Folkhälsomyndigheten & MUCF 2023). Att unga behöver stöd och hjälp i form av navigering stöds också av forskning som studerat ungas hjälpsökande beteende. Häggström Westberg beskriver i sin avhandling hur unga vuxna i sitt hjälpsökande tenderar att bli "lost in space" och möts av olika strukturella eller relationella hinder i sitt hjälpsökande. (Häggström Westberg 2021)

Koordinering eller "att sköta så många andras jobb" är också en roll/funktion som processledarna har identifierat som en viktig för att "hålla ihop" en ung vuxens väg i välfärdssystemet.

I beredningsgruppen för funktionshinder och psykiatri, BGPf uppmärksammades att Regionens Rehabkoordinatorer arbetade på ett sätt som överensstämde med beskrivningen kring koordinator och samverkansaktörer. Därav har i den mer lösningsorienterade fasen utretts om Rehabkoordinatorernas roll och funktion utretts om Rehabkoordinatorerna skulle kunna fungera även som en koordinator för unga vuxna med psykosociala problem utretts. Men eftersom lagen om koordineringsinsatser (2019:1297) är reglerad till att enbart gälla de som redan finns i arbete och har en anställning de är sjukskrivna ifrån har detta gjort att Rehabkoordinatorernas uppdrag inte är lämpligt att användas i syfte att koordinera hjälpinsatser som avses i utvecklingsarbetets mål.

Under processarbetet har det framkommit stora brister i arbetet med samordnad individuell plan, SIP, detta har diskuterats i olika sammanhang i utvecklingsarbetets dialog med verksamheterna. Vissa verksamheter genomför SIP mer frekvent, men de facto kvarstår att flertalet verksamheter anser att arbetet är svårt på grund utav tekniska hinder och oklarheter i vilka parter som ska kallas inför planeringsarbetet. Forskning som finns kring SIP gör också gällande att verksamheter verkar vilja lösa organisatoriska

problem under ett SIP möte i stället för att fokusera på att hjälpa individen i dennes situation (Nordström 2023). *Koordinerings* rollen/funktionen behövs för att möjliggöra stödet för verksamheter och se till att individens stöd blir jämlikt över hela kommunen/regionen så att inte samverkan i faller för att en enskild medarbetare har kunskap eller kännedom om verksamheter eller insatser.

Genom utvecklingsarbetet har det framkommit att det finns ett behov av att ta ett förnyat grepp kring arbetet med SIP för målgruppen unga vuxna med psykosocial problematik. Utifrån den omvärldsanalys som gjorts ser processledarna att framtida utvecklingsarbeten (utifrån tex. Samsjuklighetsutredningen, Ny socialtjänstlag osv.) kommer SIP ha en förstärkt och mer framträdande funktion. Alla insatser som ges som exempel i tex nationella sammanhang tex, Individanpassat stöd till arbete (IPS) utgår från att det finns en fungerande struktur för SIP. En upptäckt är att inga av regionens kommuner eller regionen deltar i SKR:s nationella forum för SIP samordnare vilket tyder på att Sörmland inte tar del av erfarenheter och kunskaper som finns nationellt. Inom ramen för utvecklingsarbetet har det inte framkommit någon information som tyder på att det finns särskilda funktioner eller specifika uppdrag för arbetet med SIP i Sörmland. För verksamhetsöverskridande samverkan i stödsatser till unga vuxna behöver det finnas koordinatörer som har till uppgift att tex initiera SIP och att ha en överblickande blick på när samverkan inte fungerar mellan verksamheterna.

5.2 Plan finns för implementering, uppföljning och ägarskap för fortsatt utveckling av framtagen samverkansmodellen.

Eftersom det inför slutet av utvecklingsarbetet konstaterades att det inte finns några förutsättningar för en länsgemensam samverkansmodell blev målet om implementering, uppföljning och ägarskap svårt att uppnå. Samtidigt är behovet stort för unga vuxnas psykiska mående beslutade därför beslutade Länsstyrgruppen att utvecklingsarbetets ska fortgå. Processarbetet ska verka för att skapa förutsättningar för en samverkansmodell. För att skapa förändring för målgruppen behövs:

- Att kunskap om de svårigheter som unga vuxna erfar i mötet med det komplexa välfärdssystem sprids till medarbetare inom de verksamheter som målgruppen möter.
- Att en gemensam målbild för målgruppen arbetas fram och förankras hos berörda verksamheter och dess medarbetare.
- Att unga vuxna involveras för att ges möjlighet att påverka verksamheternas utveckling i arbetet kring unga vuxna.

5.3 Brukare ska ha varit med och formulerat mål, kvalitetskrav och riktlinjer för hur en samverkansmodell ska fungera.

Brukardelaktigheten i utvecklingsarbetet har påverkat bilden av de problem som unga vuxna möts av när de söker hjälp i välfärdssystemet. Men också hur unga vuxna upplever mötet med verksamheter och vilka hinder som bidrar till att unga vuxna kan "hamna mellan stolarna" i välfärdssystemet.

En tydlig insikt av utvecklingsarbetet dialoger med så väl verksamheter som unga vuxna i målgruppen är att det inte saknas insatser för unga vuxna, men det saknas kunskap om vilka insatser som är effektiva för vem och även hur de kan, eller ska samordnas för den enskilde individens unika behov.

Genom att systematiskt utvärdera individens resa i välfärdssystemet så kan även brister i systemet upptäckas och möjliggöra nya utvecklings och förbättringsarbeten.

Målgruppens erfarenheter av verksamheternas brister i att möta unga vuxna med psykosociala problem tyder på att berörda verksamheter behöver utveckla ett mer personcentrerat förhållningssätt och genom att unga vuxna bemöts som just unga individer med problem som inte kan välfärdssystemets komplexa system. Det betyder i sin tur att verksamheter/medarbetare behöver få ökad kunskap om målgruppen, exempelvis genom riktade kompetensutvecklingsinsatser som leder till ett förnyat perspektivtagande. Detta synsätt stöds även utav forskning kring unga med komplexa behov som visat på att det sällan är unga vuxna som har komplexa problem utan att välfärdsaktörerna är komplext uppdelade och svårnavigerade för den som har problem. (Almqvist & Lassinantti, 2018; 2022).

5.4 Undersöka behov och förutsättningar av ett samlokaliserat, verksamhetsöverskridande och multiprofessionellt team.

I den utforskande fasen framkom det att chefer inom socialtjänstens individ och familjeomsorg (IFO) inte ansåg att behovet och förutsättningar av ett samlokaliserat, verksamhetsöverskridande och multiprofessionellt team skulle vara ett prioriterat område. Frågan om samlokalisering sågs som ett allt för stort ingrepp på verksamheten och många ansåg att de skulle ha svårt att avsätta resurser för personal och lokaler. Att arbeta gemensamt för att förbättra förutsättningarna för samverkan och teambaserat arbete fördes däremot fram som önskvärt. Ett mer teambaserat arbetssätt kanske kan ge förutsättningar för funktionerna (navigering/koordinering) som processledarna i utvecklingsarbetet identifierat. Ett införande behöver troligtvis ske försiktigt då det finns en oro i verksamheter att det skulle slå sönder en hel del annan välfungerande samverkan.

I referensgruppen utforskades tanken kring ett samlokaliserat, verksamhetsöverskridande och multiprofessionellt team och referensgruppen responderade inte särskilt positivt till målet. Referensgruppen uttryckte till och med att man inte kunde se vad som skulle bli bättre av att samtliga aktörer de upplever sig ha problem med skulle sitta under samma tak.

6. Referenser

Samverkansmodell MUCF- 231211;

https://www.mucf.se/sites/default/files/2021/06/mucf_samverkansmodell_bild_0.pdf

Almqvist, Anna-Lena & Lassinantti, Kitty (2018) *Young people with complex needs meet complex organizations: an interview study with Swedish professionals about sustainable work practices*; Community, Work and Family, Vol. 21, nr 5, s. 620-635

Almqvist, Anna-Lena & Lassinantti, Kitty (2022) *Understanding complex needs through the concept of recognition: A qualitative study with Swedish young people about their encounters with welfare state actors*; Nordic Social Work Research, Vol. 12, nr 5, s. 716-727

Att inte bara överleva utan att faktiskt också leva En kartläggning om ungas psykiska hälsa – Folkhälsomyndigheten & MUCF (2023) [Att inte bara överleva utan att faktiskt också leva – En kartläggning om ungas psykiska hälsa – Kortversion \(folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Häggström Westberg, Katrin (2021) *Exploring mental health and potential health assets in young people*; Halmstad: Halmstad University Press

Samordningsförbudet i Södertälje; Nordström Liv, 2022, Myndighetsgemensamt team, Utvärderingsrapport 2022, (240110) <https://sfris.se/wp-content/uploads/2023/01/Utvarderingsrapport-MGT-2022-Liv-Nordstrom.pdf>

Liv Nordström, Kitty Lassinantti, Öie Umb Carlsson & Anna-Lena Almqvist (2023) Service-user participation in coordinated planning, from the perspective of involved professionals, Disability & Society, DOI: [10.1080/09687599.2023.2255736](https://doi.org/10.1080/09687599.2023.2255736), <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09687599.2023.2255736> (240110)

Samverkansstrukturen mellan Region Sörmland och länets kommuner

<https://samverkan.regionsormland.se/for-vardgivare/narvard/struktur-for-narvardssamverkan/>